Categories

- Articole
- Carte
- Cărți
- Membri
- Revista
- Video

ORIGINEA CUVÎNTULUI CRĂCIUN

de Gabriel Gheorghe

Everything in the study of language, as in other studies,
depends upon the way in which one approaches
the fundamental questions
(**Whitney**, "The Contemporary Review", t. 25, p. 716)

1 **Generalităţi**

1.1 Nu de puţine ori, şi nu din partea unor lingvişti, istorici, etnologi etc. de mâna a doua, limba română s-a bucurat de un nedisimulat interes şi de aprecieri superlative. Nu este aici locul, deşi ar fi necesar, să inventariem astfel de judecăţi de valoare de excepţie adresate poporului român şi limbii române în diverse perioade şi contexte, de care nu avem cunoştinţă să mai fi fost făcute şi despre alte popoare şi graiuri europene.

De la (**F. Lot**) *o enigmă şi un miracol* (cel mai caracteristic atribut al unui popor este limba) sau *din punct de vedere lingvistic, limba română este cea mai interesantă din Europa* (**V. Kiparski**) s-au enunţat numeroase opinii despre situaţia cu totul particulară a limbii române între limbile lumii.

Este de tot regretabil că cei care au avut româna ca limbă maternă, dar şi ca profesiune, şi au învăţat limbi străine, nu au ajuns să observe caracterul ei cu totul special şi n-au încercat să-i descopere originea.

Fundația Gândirea

1.2 Aproape în totalitate cuvintele din lexicul de bază al limbii române ţărăneşti nu au origine cunoscută. Pentru multe din acestea dicţionarele indică *etimologie necunoscută*, dar şi *originile* ATRIBUITE unora din aceste cuvinte sînt, cel mai adesea, simple fantezii, fie direct rezultatul unor superstiţii istorice, lingvistice sau culturale.

1.3 Privitor la CRĂCIUN, unul din cuvintele dumnezeieştii limbi române, au curs rîuri de cerneală, atît autohtonă, cît şi extra carpato-dunăreană.

Nu credem că este necesar să facem istoricul *etimologiilor* propuse pentru **Crăciun**, toate fiind foarte departe de adevăr. Pentru un sumar al acestora a se vedea ref. 6, p. 296-307. **Al. Rosetti** acceptă şi încearcă să justifice părerea lui **Aron Densuşianu** (1837-1900): *de toutes les étymologies proposées, la seule à rester sur pied est creatio, indiquée par* **Aron Densuşianu** *et reprise par* **Ovid Densuşianu** (v. şi 7.1, p.174), eventual din acuzativul *Creationem*, soluţie înscrisă *cert*în DLRM şi, cu rezerve, în Dex.

1.4 Un articol pe această temă, probând o rară şi regretabilă incapacitate de înţelegere, a fost publicat în cotidianul "România Liberă" din 22.XII.1990, sub titlul impropriu, (în raport de conţinut) *Semnificaţia obiceiurilor de Crăciun*, de Dr.**Sanda Larionescu**. Autoarea a realizat o performanţă puţin obişnuită: aceea de a nu spune nimic corect. Este de neînţeles de ce doctoriţa **S.L**. îi atribuie lui **P. Caraman** stabilirea etimologiei lui **Crăciun** din lat. *creatione* (?) = *creaţie*(sic!), pe când, se ştie, această propunere fusese făcută de **A. Densuşianu** înainte de naşterea lui **Caraman**. Apoi, îşi dezinformează abundent cititorii cu afirmaţii necontrolate, fanteziste, de genul: *Crăciunul în sensul de creaţie* (o imposibilitate fără rest, v. mai departe, n.n. G.G.) *semnifică un început, un "festum incipium"* (vai!) *ca zi de naştere a lui**Cristos** şi implicit a unei noi ere, creştine, dar în acelaşi timp şi prima zi a anului.*

Toate afirmaţiile de mai sus sînt false, cum vom arăta mai departe.

Sărbătoarea *naşterii Domnului* este un termen posterior al unui eveniment *nedeterminat* istoriceşte, şi nici de către Biserica creştină.

Propunerea ca în era noastră anii să se numere de la *naşterea lui* **Hristos** aparţine dobrogeanului **Dionisie Exiguus**, **cel smerit**, sau **Dionisie Românul**, propunere acceptată în 527 în Italia, o sută de ani mai târziu în Franţa, în secolele VIII-IX în Anglia şi mai apoi în restul lumii. Baza de calcul a lui **Dionisie** nu a fost exactă, astfel că s-a dovedit, ulterior, că *era noastră este cu 4-7 ani în urmă*. De asemenea, se ştie că *înainte de sfîrşitul secolului IV se admisese că* **Hristos** *s-a născut sau în 20 aprilie, sau în 19 mai, sau la 6 ianuarie, sau la 25 decembrie* (5.1, p. 92). Sfîntul **Epifaniu** pune naşterea lui **Crist** la 6 ianuarie, sfîntul **Clement Alexandrinul** la 19 aprilie, alţi părinţi ai bisericii în alte zile (**Martigny**, *Antiquités chrétiennes*, p. 271, ap. 54, p. 242). Deci, *incipium* fiind nedeterminat, festum nu semnifică ceea ce pretinde doctoriţa **S.L.**

Pe de altă parte, la arienii carpatici anul începea la 1 martie, şi, normal, la aceeaşi dată începea şi la vechii greci şi la vechile populaţii italiote, ca şi la alte populaţii europene vechi, care au roit din Spaţiul Carpatic, la alte popoare la 1 septembrie, în Italia dupa 153 î.e.n. la 1 ianuarie, dar nu la 25 decembrie.

2 **Critica etimologiei din latinul** *creatio*

2.1 În cele ce urmează vom căuta să determinăm gradul de admisibilitate al etimologiei oficiale a cuvîntului **Crăciun**obţinută prin diverse exhibiţii fonetice, lipsite, după părerea noastră, de vreo bază ştiinţifică.

2.2 A deduce pe **Crăciun** din *creatio(nem)* înseamnă a ignora:

Nu se poate sărbători *crearea* lui **Hristos** deoarece, conform Crezului Niceo-constantinopolitan, stabilit la 325 e.n., la Niceea, de către primul sinod ecumenic, şi recunoscut de sinodul ecumenic din Calcedon (451 e.n.) ca *expresie autentică a credinţei Bisericii universale*, Fiul este *născut* din Dumnezeu-Tatăl, *iar nu făcut (creat)*. Ultimul paragraf adoptat de sinodul de la Niceea conţine o formulă de anatemă: *Cît priveşte pe cei care spun că ar fi fost un timp în care Fiul nu era şi că înainte de a fi fost născut El n-a existat […] sau că Fiul este creat […] pe aceştia Biserica îi anatemizează.*

Crezul sau Simbolul credinţei spune: (Cred) *şi într-unul Domn* **Iisus Hristos**, *Fiul lui Dumnezeu, unul născut, care din Tatăl s-a* **născut mai înainte de toţi vecii**, *lumină din lumină, Dumnezeu adevarat din Dumnezeu adevarat, născut, iar***nu făcut**, *cel de o fiinţă cu Tatăl*, **prin care toate s-au făcut.**

Cum ar fi fost posibil să se sărbătorească o zi a *naşterii* pentru Fiul, născut *mai înainte de toţi vecii*, participant la întocmirea lumii (**prin care toate s-au făcut**)? Cine ar putea pretinde că ştie sau poate stabili ce s-a întâmplat **mai înainte de toţi vecii**, înainte de facerea lumii?

Din cele mai sus arătate rezultă cu claritate că orice legătură cu lat. *creatio* = act creator, facere, creatură, zidire (2, p.108) (actul creator prin care Dumnezeu *Atotţiitorul cheamă la fiinţă cele ce încă nu sînt* – Romani 4/17, ap.2, p.109) privitor la **Hristos** este o imposibilitate dogmatică, Biserica creştină neputînd institui o sărbătoare care contravenea fundamentelor sale ideatice şi care cădea sub anatema celei mai înalte autorităţi bisericeşti.

2.2.2 Cîteva repere istorice

a. Roma a fost fundată, după legendă, la 753 î.e.n., şi a fost dominată de etrusci pînă la sfîrşitul secolului VI, când suprafaţa pe care o ocupa era de cca. 150 km^2, mai puţin de jumătate din cea a Bucureştiului. La începutul secolului IV î.e.n. Statul Roman se întindea pe o suprafaţă de 2 000 km^2, inferioară celei a Luxemburgului de astăzi, iar la 291 î.e.n. Roma abia îşi extinde stăpânirea, în Peninsula Italică, asupra unui teritoriu de 54 000 km^2, de aproape două ori suprafaţa Albaniei.

În ce priveşte contribuţia Romei la Cultura Europei a se vedea capitolul *Tragedia istorică a unei lumi* (46, p.17-35), din care vom spicui numai cîteva constatări (prezente şi la mulţi alţi autori, în forme asemănătoare): *faţă de ideile pe care le profesa, Roma era făcută pentru a fi mică; idealul roman era simplu şi sărac: acela de a face din romani un popor dominant; Roma antică nu reprezintă un echilibru, ci un dezechilibru permanent: statul Cezarilor nu a putut rezista decît luptând clipă de clipă înlăuntru şi înafară; Imperiul Roman nu era un principiu, ci o forţă distructivă, care nu unea lumea, ci o distrugea, sau o reducea la imposibilitatea unei rezistenţe; Putem să admirăm grandoarea şi forţa Romei antice: nu putem însă să-i dăm adeziunea noastră intelectuală; Romanii nu aveau însă decît politica lor imperialistă drept ideal. Dacă grecii nu ar fi cucerit spiritual pe romani, Imperiul Roman ar fi fost pentru Europa ceea ce a fost, mai târziu, imperiul mongolic al lui* **Ghinghis Khan***. Numai că, de data aceasta, barbarii ar fi venit de la vest, şi nu de la est*□. (p. 23-26)

Din puţinele rânduri de mai sus, reiese că Roma reprezintă o realitate recentă în istoria culturii şi civilizaţiei umane, mai ales în comparaţie cu producţia culturală multimilenară (cel puţin 5 000 ani î.e.n.) a spaţiului românesc (carpato-danubiano-pontic), că din punct de vedere ideatic şi spiritual, Roma nu a cunoscut prisosul.

b. Din numeroasele argumente de neînlăturat privind realitatea enunţată, să citǎm măcar una (8.1), în care se defineşte spaţiul habitatului primitiv aric (aşa-zis indo-european) din care s-au desprins, după mileniul trei î.e.n.: grecii, italioţii, celţii, germanii, slavii (p.71), iranienii şi indienii (p.72): *the area which is bounded on its eastern side by the Carpathians, on its south by the Balkans, on its western side by the Austrian Alps and the Böhmer Wald, and on the north by the Erzgebirge and the mountains which link them up with the Carpathians* (aria mărginită la est de către Carpaţi, la sud de către Balcani, la vest de către Alpii Austriei şi Böhmer Wald, iar la nord de către Erzgebirge şi munţii care fac legătură cu Carpaţii) – 8.1, p. 68.

c. Normal, toate grupurile care au roit, la date diferite, din habitatul primitiv (v. mai departe 6.3) au plecat cu limba vorbită în acesta, ceea ce explică similitudinile lexicale între idiomurile vorbite de popoarele Europei, respectiv de cele indo-iraniene, observate de **William Jones** la 1786.

Trebuie să rămână limpede că limba matcă a Europei este cu milenii mai veche decît fundarea legendara a Romei antice, că limba latină este un derivat târziu din limba primară a Europei, şi că în nici un caz n-a avut vreun rol la formarea limbilor europene.

În contextul celor de mai sus, **Giacomo Devoto**, profesor la Universitatea din Florenţa, privitor la raporturile dintre latină şi română, scrie (53): *Il latino, da questo punto di vista, è per i romeni non già un tratto d'unione, ma una* ***frattura****rispetto al mondo indeuropeo* (p. 235) (din acest punct de vedere, latina este, pentru români, nu o trăsătura de unire, ci o fractură în raport cu lumea indo-europeană).

Non appena l'indagine preistorica assicuri che una regione è abitata, si pone il problema, non già dei documenti linguistici, che possono tardare millenni, ma della tradizione linguistica, che ai resti preistorici si deve inevitabilmente associare.

Per la Romenia noi risaliamo per questo a oltre 2 000 anni avanti la nostra era, quando, nel cuore dell'età neolitica, essa appare come uno dei territori più importanti, cosi per la archeologia pura come per la storia della civilità indeuropea (p. 236) (Îndată ce cercetarea preistorică asigură că o regiune e locuită, se pune problema, desigur, nu a documentelor lingvistice, care pot întârzia milenii, ci a tradiţiei lingvistice cu care resturile preistorice trebuie inevitabil asociate.

În ce priveşte România noi ştim că aceasta, cu peste 2 000 ani î.e.n., în plină eră neolitică, apare ca unul din teritoriile cele mai importante, atît pentru arheologia propriu-zisă ca şi pentru istoria civilizaţiei indo-europene).

Oricum, dacă vrem să cunoaştem realitatea, care explică, fără discontinuităţi şi întreruperi, evoluţia limbilor europene, trebuie să trecem de la jocul aparenţelor la adevăr, la ştiinţă.

3 **Sărbătoarea** *Naşterii* **înainte de creştinism**

3.1 *Data naşterii lui* **Hristos** *(ca om), nu e precizată destul de clar* (5.1, p. 90), şi *nu se ştie în ce lună şi în ce zi s-a născut***Hristos**, *nici chiar în ce timp al anului* (5.1, p.92).

Evangheliile nu mărturisesc nimic privitor la data naşterii lui **Hristos**, iar **în primele ei secole Biserica Creştină nu a avut o astfel de sărbătoare.**

3.2 Cu toate acestea, noroadele prăznuiau, de milenii, o sărbătoare a *Naşterii,* la 25 decembrie, cum vom arăta pe scurt în continuare.

Fundatia Candirea

a. *Naşterea* Soarelui nebiruit (*Sol invictus*) era sărbătorită la 25 decembrie, după Calendarul Iulian data solstiţiului de iarnă, de la care zilele încep să crească. Soarele (re)naşte. În ritualul sărbătorii, la miezul nopţii, credincioşii ieşeau din temple şi strigau: *Fecioara a* **născut**, *lumina creşte*. Noul *născut* era personificat, la unele popoare, ca un *prunc*, care era arătat mulţimii, ca prilej de bucurie (v. 4.3, p.136).

b. În antichitate, se răspîndise în mai tot imperiul Roman Cultul lui **Mithra**, care reprezenta *duhul luminii dumnezeieşti*, *al adevărului şi al bunei credinţe.*

Fundamentele creştinismului sînt, în cea mai mare parte, identice sau similare cu ale mithraismului. De aceea, principala piedică în răspîndirea creştinismului n-au reprezentat-o religiile politeiste, zise păgâne (de la *paganus*=ţăran), ci mithraismul, ceea ce l-a făcut pe **E. Renan** (v. *Marc Aurčle et la fin du monde antique*, 1883, p. 579) să afirme*: si le Christianisme eût été arreté dans sa croissance par quelque maladie mortelle, le monde eût été mithraiste,* formulă pe care **M. Eliade** a preluat-o şi a folosit-o ca titlu al capitolului 218 din *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*.

Răspîndirea mithraismului a fost prodigioasă: din Scoţia pînă în Mesopotamia, din Afirca de Nord şi Spania pînă în Europa Centrală şi Balcani. Majoritatea sanctuarelor au fost descoperite în vechile (??, G.G.) provincii romane din Dacia, Panonia,Germania (32.2, p. 318).

La Roma, cultul lui **Mithra** ajunsese chiar religie a curţii imperiale. Naşterea lui **Mithra** era prăznuită la 25 decembrie, *când lumea cea veche sărbătorea* ***creşterea luminii****, care biruieşte forţele întunericului* (1, p. 42).

c. În Roma veche, la 25 decembrie se sărbătoreau *Saturnaliile*, în cinstea lui **Saturn** (*Deus Daciae*), o foarte veche zeitate agricolă. Este o sărbătoare prea cunoscută, aşa că nu vom insista.

d. Naşterea lui **Dionysos** (Dion/**ysos**) s-a întâmplat la 6 ianuarie, *când pământul, luând chip de femeie, l-a zămislit prin trimiterea ploii din cer […] iar izvoarele cele sfinte au ţîşnit vin tămâios în loc de apă obişnuită* (1, p. 38).

În închipuirea celor dintîi creştini, naşterea lui Dion/**ysos** coincidea cu naşterea lui **Iisus**. Episcopul **Epiphaniu**, care a păstorit în Salamina Ciprului (367-403), spune că *de 6 ianuarie apa izvoarelor şi rîurilor s-a transformat în vin. Această veche legendă a lui Dion/***ysos** *el o pune pe sema lui* **Iisus***, spunînd că Domnul s-a născut în adevăr la 6 ianuarie, şi că, după 30 de ani, a schimbat, la Nunta din Cana Galileii, apa în vin.* Minunea din Cana Galileii, nemenţionată în Evangheliile după **Matei, Marcu** şi **Luca**, atribuită de mitologie lui Dion/**ysos**, a fost trecută de **Ioan** (cap. 2/1-10), care era grec, pe seama lui **Iisus** (1, p. 39-40). *Gnosticii serbau vechile taine ale lui Dion/***ysos** *la 6 ianuarie, dată la care cinsteau şi naşterea lui* **Iisus***, alcătuirile exterioare ale sărbătorii creştine fiind strîns legate de cele păgâne* (1, p. 38-40).

Biserica creştină veche a pus în ziua de 6 ianuarie nu numai minunea din Cana, ci şi botezul lui **Iisus***, prin care a ajuns Mântuitorul lumii. Pentru gnostici, această zi de botez era o adevarată zi a naşterii lui* **Iisus***, deoarece*, *din această zi, când s-a pogorît Duhul sfînt peste dânsul şi a fost botezat de* **Ioan Botezătorul,** *s-a născut în* **Iisus** *dumnezeirea* (1, p.38).

Sărbătorirea naşterii lui **Iisus**, la 6 ianuarie, n-a fost acceptată de Biserica occidentală, fiind practicată, parţial, numai în Biserica orientală.

e. Din relatările de mai sus, rezultă că înainte ca biserica creştină să instituie sărbătoarea naşterii lui **Iisus**, existau cel puţin patru zeităţi ale caror naşteri erau prăznuite (pentru trei dintre ele) la 25 decembrie, iar a patra la 6 ianuarie (Dion/**ysos**).

În toate cazurile, este vorba de zeităţi care mor şi învie.

4 **Creştinarea sărbătorii** *naşterii*

4.1*Cea mai veche menţiune a unei sărbători creştine a naşterii pe care o cunoaştem (un papyrus al unui cor bisericesc din Egipt în care este preamărit* **Iisus** *cel* ***născut*** *în Betleemul Iudeii), este din secolul IV* (1, p. 40).

4.2 Din numeroasele opinii privitoare la creştinarea sărbătorilor păgâne ale naşterii, s-o citǎm pe aceea a lui **A. Bayet**. *Nici împăraţii, nici Biserica nu pot să modifice brusc modul de gândire şi de viaţă instituit de acţiunea lentă a secolelor. Rezultatul: în drept, imperiul se face crestin, în fapt, creştinismul se face păgân* (12, p. 59). *Teologii repetă mereu că-i păcat a celebra ziua solstiţiului de iarnă, sărbătoarea zeului solar* **Mithra** (*a Soarelui, a lui Saturn* etc. n.n. G.G.), *dar cum toată lumea continuă s-o serbeze, Biserica face din ea sărbătoarea* **naşterii** *Domnului. Astfel, creştinismul triumfă în lege, iar păgânismul triumfă în fapte* (12, p. 62).

4.3 Interdicţiile şi canoanele promulgate de Concilii şi Sinoade nu dau rezultate, pentru că fără sărbători, faţă de care îşi etapizau existenţa, oamenii nu-şi puteau concepe şi organiza viaţa personală. Văzând că în pofida tuturor interdicţiilor, credincioşii continuă să prăznuiască sărbătorile tradiţionale, Biserica renunţă la politica de mână forte, recurgînd la diplomaţie: se dă coloratură creştină vechilor sărbători aşa-zise păgâne. Treptat, Biserica ajunge să canonizeze o bună parte din practicile rituale şi sărbătorile religiilor multiseculare cărora creştinismul li se substituie cu încetul (v. şi 4.3, p.142).

Pe lângă creştinarea sărbătorii *naşterii*, de care ne ocupăm, au mai fost creştinate: *sărbătoarea }ăranului*, a începutului campaniei agricole, botezată **Sfîntul Gheorghe** (de la gheorgheea = agricultură), **Rosalia** a fost înlocuită cu **Rusaliile** (v. 13, p. 46 etc.), **sărbătoarea Apei**, celebrată la solstiţiul de vară, a devenit a **Sfîntului Ioan Botezătorul, sărbătoarea Dianei**, în august, a fost înlocuită cu a **Sfintei Maria (Mare), Sâmbăta morţilor**, în noiembrie, continuă o veche sărbătoare păgână a morţilor etc. (v. 4.3, p.140).

A se vedea şi ref. 48 (p.7), scrisă de un preot: *biserica creştină a păstrat datinile şi obiceiurile păganeşti, atît de înrădăcinate în viaţa poporului , cu haina religiunii creştine.*

4.4 Această realitate bine cunoscută este splendid exprimată prin gura Magului din Carpaţi: *Veştile pe care mi le aduceţi nu mă pot mâhni, căci tot ce se întâmplă e rânduială a Celui prea Înalt pe care noi îl servim. Mi-aţi vorbit demult de legea nouă către care noroadele se îndreaptă; dar sub cuvintele ei proaspete eu văd aceleaşi semne vechi, căci Domnul Dumnezeu are o mie de nume şi o mie de forme. Poate ochii oamenilor de rând au nevoie de altceva şi sufletul lor doreşte alt joc de colori, dar cel ales trebuie să rămâie într-acelaşi loc al său, îndreptat cu toată puterea spiritului spre întelepciunea cea mai presus de toate. Cel pe care îl servim e* **unul***, născut din el însuşi; şi din acest unul toate au ieşit şi el e în toate şi le învăluie pe toate[…] pentru noi ceea ce e veşnic nu se poate clăti.*

Dragostea noastră către fraţii noştri cei neluminaţi trebuie să se împace cu tot ce poate fi de folos sufletului lor. Dacă pot fi astfel mai buni, să rostească numele lui **Iisus***[…] iar preoţilor noştri cărora li se cer alte vorbe pentru aceleaşi lucru le dăm sfat să se plece stăpânirii. Slujesc pe acelaşi Dumnezeu. Să ştiţi de asemeni că ce a fost rânduială a vieţii şi a fiinţei noroadelor o mie de ani va rămânea încă o mie. Căci o lege care pare nouă nu schimbă nici frica, nici nădejdea, nici viaţa, nici moartea.[…] Aş dori să aflu dacă popoarele împărăţiei Bizanţului, de unde vine această silă, sînt mai fericite şi dacă preoţii legii nouă au sporit c-un dram înţelepciunea* (13, p. 64,66,68).

4.5 La începuturile ei, Biserica susţinea că creştinii se închină unui **Dumnezeu viu, adevărat**, născut din sine însuşi, din eternitate, care a făcut cerurile şi pământul care, deci, *nu are început şi nici sfîrşit*, ca atare *nici o zi de naştere*. De aceea, creştinii nu puteau prăznui o zi a naşterii unui Dumnezeu adevărat şi, ca urmare, *luau în rîs sărbătorirea unei zile de naştere pentru zei*, ceea ce dovedea că aceştia sînt creaţii ale oamenilor care, asemănându-i vieţii lor, le-au fixat şi zeilor zile de naştere, de botez etc.

În acest context era normal ca *Biserica creştină* să fi *condamnat ca pe un păcat sărbătorirea unei zile a naşterii*. Cum şi pe ce criterii să stabileşti o dată, în repere umane, şi s-o prăznuieşti când este vorba de un Dumnezeu *născut mai înainte de toţi vecii.* (v. şi § 2.2.1)?

4.6 Cu toate eforturile depuse, Biserica creştină nu sporea numeric tocmai datorită faptului că poporul, mai ales ţăranii, nu putea adera la o religie care le cerea să renunţe la obiceiurile tradiţionale, moştenite din moşi-strămoşi.

Pentru a intra în graţiile mulţimii, pentru a se putea răspîndi, Biserica a fost nevoită să facă concesii. Cea mai mică concesie, de neînlăturat, era să potrivească *adevărurile pe care le propovăduia cu realitatea tradiţiei, să preia în ritualurile sale numeroase obiceiuri, practici şi sărbători "păgâne"*, cum am arătat (v. § 4.3), să continue sub faldurile sale tradiţia păgână, o continuitate de neînlăturat, isvorîtă din natura umană, conservatoare, reţinută la nou, mai ales în societăţile patriarhale.

Că lucrurile s-au petrecut astfel rezultă şi din următoarea relatare: *Când* **Sf. Augustin de Canterbury**, *în anul 596, a fost trimis în Anglia, de papa* **Grigore cel Mare**, *pentru a propovădui Evanghelia, a primit sfaturi anume de a respecta tradiţiile popoarelor la care merge să le convertească, de a le POTRIVI ÎN CAZ DE NEVOIE CU CEREMONIILE CREŞTINILOR* (subl. ns., G.G.) *în aşa mod încît să facă în curând un mijloc de convingere, şi într-un chip oarecare să găsească cele mai bune părţi din riturile speciale ale sărbătorilor solstiţiului de iarnă în folosul aceleia a naşterii Domnului* (47, p.8).

4.7 În acest context, este explicabil pentru ce papa **Liberiu** instituie, pentru prima oară în creştinism, la 354, în Biserica apuseană o sărbătoare a naşterii lui **Iisus**, iar la 386 **Sf. Ion Gură-de-Aur** hotărăşte ca şi în Biserica răsăriteană să se prăznuiască o zi a naşterii Domnului (1, p. 43).

Trebuie înţeles că aceste date pot fi luate în consideraţie numai pentru puţinele teritorii de sub jurisdicţia de atunci a Bisericii, că pînă în sec. VIII *această sărbătoare nu trece dincolo de zidurile templului.*

Creştinarea formală a popoarelor europene s-a făcut târziu, treptat, aproximativ astfel (5.1):

francii sec. V – VI (p. 30)

britanii sec. V – VIII (p. 31-33)

germanii sec. VII – VIII (p. 281-284)

scandinavii sec. XI (p. 284-285)

sârbii, croaţii, bulgarii sec. IX (p. 285-287)

cehii şi boemii sec. IX – X (p. 294-296)

polonii sec. X (p. 296-297)

ruşii sec. X – XI (p. 297-300)

Românii nu au fost creştinaţi niciodată, ceea ce l-a făcut pe ambasadorul Vaticanului să afirme, în Aula Academiei, *că poporul român s-a născut creştin.*

Într-adevar, **Tertulian** (sec. II) – ap. **P. Maior**, *Istoria bisericii românilor* vol. I, Ed. Viitorul Românesc, 1995, p. 86 – scrie:*Iară lui* **Hristos Dumnezeu** *sînt supuse şi a sarmatelor,* **dachilor***, şi a germanilor şi a schithilor (ţări)[…] în care numele lui* **Hs***., carele au venit, împărăteaşte* (subl. ns.).

Petru Maior arată că *foarte demult era primită între români credinţa creştinească,* **că nici un scriitor nu se află carele să fi însemnat începutul întoarcerii românilor către credinţa lui Hs**. (ibidem) – subl. ns., iar **Margaret Dampier**(*The orthodox church în Austro-Hungary*, Londra, 1905, p.10) scrie:

Convertirea transilvănenilor nu este notificată nicăieri, aşa că trebuie să acceptăm că ei au reuşit să-şi păstreze credinţa creştină în timpul lungilor secole în care şi-au continuat existenţa lor din munţi. Ei reapar ca popor creştin, având forma ortodoxă a creştinismului, cu proprii lor episcopi şi prelaţi[…] (ap. **A. Plămădeală**, *Romanitate*[…], p.180).

4.8 Că sărbătoarea instituită în creştinism la 25 decembrie este exclusiv o sărbătoare a Naşterii reiese şi din numele sărbătorii la primele popoare creştinate:

În latină Natalis = naştere

În italiana Natale = naştere (fare natale = a sărbători naşterea Domnului)

În portugheză Natal = naştere

În spaniolă Navidad/Natividad = naştere

În provensală Nadal = naştere

În franceză Nativité = naştere (v. **Villehardouin** II, p.126) şi, recent,

Nöel (din lat. natalis) = proprement jour de naissance (de **Jesus**)

În engleză Nativity = naşterea (Domnului)

Christmas = *festival of the nativity* (naşterii) *of* **Jesus Christ**

4.9 Nu de puţine ori creştinarea s-a făcut cu forţa, chiar cu vărsare de sânge, cum mărturiseşte, în unele cazuri, chiar Istoria bisericească: *Saxonii dintre Rin şi Elba rămăseseră neconvertiţi[…] Ei urau creştinismul tot atît cît iubeau libertatea; dar* **Carol cel Mare** *îi covîrşi cu puterea lui […] în anul 782, după revolta din Verden, lângă Aller, au fost decapitaţi 4 500 de saxoni* (5.2, p. 283-284).

Istoria bisericească este plină de astfel de convertiri cu tăişul sabiei. În realitate, sub masca convertirilor la creştinism – convertiri de acest fel nu sînt cunoscute în aşa-zisa Biserică a răsăritului, ci numai în cea apuseană – s-au ascuns de multe ori lupte pentru putere şi, mai ales, pentru avere.

La uciderea unui adversar, averea celui ucis trecea în proprietatea regelui, în acest fel regele devenind cel mai mare proprietar al statului respectiv.

Să ilustrăm această realitate cu un caz menţionat în *Cronica pictată de la Viena*, în care figurează, cu singurele ilustraţii cunoscute, şi înfrângerea lui **Carol Robert**, regele Ungariei, de către **Banul Basarab**, la Posada (1330).

În continuare prezentăm cap. XXXVII, în original (latină) şi în traducerea lui **Popa-Lisseanu.**

Fundația Gândirea

XXXVII. Sanctus rex **Stephanus**(40) pugnat cum **Gyula** duce Transiluano

Porro beatus **Stephanus** postquam regie celsitudinis coronam diuinitus est adeptus, famosum et lucrosum bellum gessit contra auunculum suum nomine **Gyulam**, qui tunc temporis tocius ultra siluam regni gubernacula possidebat. Anno itaque domini M-o II-o beatus rex **Stephanus** cepit **Gyulam** ducem cum uxore et duobus filiis suis, et în Hungariam transmisit. Hoc autem ideo fecit, quia sepissime amonitus a beato rege **Stephano**, nec ad fidem Christi conuersus, nec ab inferenda hungaris iniuria conquieuit. Uniuersum uero regnum eius latissimum et opulentissimum, monarchie Hungarie adiunxit. Dicitur autem regnum illud hungarice Erdeelw, quod irrigatur plurimis fluuiis, în quorum arenis aurum colligitur, et aurum terre illius optimum est.

XXXVII. Lupta regelui **Ştefan** cel Sfînt împotriva lui **Gyula** ducele Transilvaniei

În urmă, fericitul **Ştefan**, după ce a primit din graţia lui Dumnezeu coroana maiestăţii regale, a purtat un faimos şi folositor război împotriva unchiului său cu numele de **Gyula** care, pe acea vreme, **avea domnia peste întregul regat al Transilvaniei.** Deci, în anul Domnului 1002, fericitul rege **Ştefan** a prins pe ducele **Gyula** împreună cu soţia şi cei doi fii ai săi şi i-a trimis în Ungaria. Aceasta însă pentru aceea a făcut-o, fiindcă, deşi i s-a atras de foarte adeseori luarea aminte de fericitul rege **Ştefan**, el totuşi **nu s-a întors la legea creştină şi n-a încetat de a ataca pe unguri. Şi în întregul lui regat, foarte mare şi foarte bogat, l-a unit cu monarhia Ungariei. Regatul acela al său se numeşte pe ungureşte Erdeleew** , care este udat de foarte multe rîuri, din nisipul cărora se culege aur şi **aurul din această ţară este foarte bun.** (subl.ns.)

În Dicţionarul maghiar-român găsim:

Gyula = Iuliu (nume de bărbat)

şi

Gyula – Fehérvar = Alba Iulia,

de unde rezultă că, la începutul sec. XI, voievodul Transilvaniei era un român cu numele **Iuliu**. Dacă ar fi fost ungur nu ar fi de crezut să-i fi **atacat pe unguri**. Şi nu este de mirare că era rudă cu **Bela** = **Voicu** (v. *Cronica pictată*, p.146) *duce*(*Cronica pictată*, XXXVI) în Panonia, care, trecînd la catolicism, şi-a schimbat numele în **Ştefan**, nu **István** (!). Pînă la convertirea lui **Ştefan** la catolicism ei aparţineau bisericii din Bizanţ. Despre **Gyula**, **Giula** sau **Ghiula,** cum scrie **Petru Maior**, dar şi alţii, ştim că s-a deplasat la Bizanţ unde s-a botezat, după cum scrie **Gheorghe Cedrenu**, istoric bizantin, în*Compendiul istoriilor* (ap. **P. Maior**, *Istoria bisericii românilor*, vol. I, p. 91). Mai mult, **Gyula** a adus cu sine în Ardeal pe călugărul **Ierotheiu** care a convertit pe mulţi ardeleni la creştinism, cum arată **Cedrenu** şi **Zonares**.

De aice, se intreaba **P. Maior**, ibid, p. 93: *oare acei de* **Ierotheiu** *întorşi la credinţa creştinească fost-au români au secui, că încă* **atunci numai aceaste neamuri era în Ardeal.**

Iar, mai sus: **partea cea mai mare a lăcuitorilor în Ardeal au fost români**, şi **limba cea mai de obşte, precum pînă astăzi, au fost cea românească** (ibid), subl. ns.

De ce preferau principii ardeleni să se boteze la Bizanţ ne-o spune **Petru Maior** (op. cit., p. 92): ☐ *lor mai cu norocire le era a se boteza în Ţarigrad pentru că se făcea patrichii* (patricieni ai imperiului, n. ns.) *şi se înturna încărcaţi de bani şi de altă avere*☐

Care nădeajde, după cum cetirăm din **Cedrenu**, *tocma nu l-a înşelat cu* **Giula** *pre* **Constantin Porfirogenetul** (subl. ns. G.G.).

Din textele de mai sus rezultă că la începutul sec. XI voievodul Ardealului era un român aparţinător de Biserica din Bizanţ, în care fusese botezat şi ducele **Voicu** (**Bela**) pînă la trecerea sa la catolicism.

Deci, **Gyula** era creştin, dar de rit bizantin, astfel că imputaţia pe care i-o face nepotul lui, **Ştefan I**, că nu s-ar fi întors la legea creştină are numai sensul că a refuzat să treaca la catolicism.

Un alt caz similar, relatat tot în *Cronica pictată*, (p.147, note):

Nobilii din Somogy şi din Zala, ***nevoind cu nici un preţ să părăsească ritul părinţilor lor, nici să primească credinţa catolică,*** [în orig. lat.: **asserentes nullo modo a ritu parentum discedere, nec unquam fidem catholicam recipere**] *s-au revoltat în contra lui* **Ştefan I**.

În urma sfaturilor *duhovnicului său, prea fericitul* **Martin**, **Ştefan** şi-a strîns armata, *l-a numit generalissim pentru întreaga armata pe străinul* **Vencellinus**, s-au bătut□ iar ducele **Cupan** (nume românesc n. n.) *a fost ucis*. *Fericitul* **Ştefan** *a pus să-l taie în patru părţi pe* ***Cupan*** *şi le-a expus: la poarta Strigoniului, la cea* a Vespremului, la cea a Jaurinului, iar în Ardeal (de unde era ducele **Cupan**) corpul său ciopirtit a fost expus la Alba Iulia.

Ca urmare, **Ştefan** *a hotărît ca întregul popor ce se găsea în provincia ducelui* **Cupan** *să dea pe vecie şi de drept pentru mânăstirea sfîntului* **Martin** (numele duhovnicului său) din *Panonia* **a zecea parte din copii** (!) – una din formele de catolicizare şi maghiarizare forţată – *din fructe şi din vite*.

În urma luptelor pe care le-a dus în Ardeal, **Ştefan cel Sfînt** *a luat o cantitate nepreţuită de tezaure şi mai ales aur, giuvaiere şi pietre nestemate* (p.147-148).

De aceea, sfîntul rege **Ştefan, îmbogăţindu-se foarte mult cu aceste diferite tezaure**□ (p.148-149), Q E D, nu convertirea la creştinism era obiectivul principal, ci **îmbogăţirea, acumularea de averi.**

Epilog. Spre neşansa lui **Ştefan I** şi a altor sfinţi cu referinţe nevalabile la *dosar*, cu cîţiva ani în urmă Papa **Paul al VI-lea**, *făcînd o revizuire a sfinţilor catolici, a radiat o serie întreagă, declarându-i uzurpatori de titluri sau impostori, impuşi de tradiţie şi interese.*

Printre cei cărora li s-a retras brevetul de sfinţenie sînt şi:

Sf. **Cristofor**, patronul automobiliştilor

Sf. **Gheorghe**, protectorul Angliei

Sf. **Ştefan**, rege al Ungariei

şi alţii pe care referinţele din "dosar" nu-i mai justificau pe post de *sfînt*.

În atari condiţii nu putea fi vorba decît de o convertire formală, care nu atingea tradiţia statornicită de milenii. Au trebuit să treacă sute de ani pînă ce creştinismul să devină el însuşi tradiţie, să intre în mecanica existenţială a oamenilor din popor.

4.10 În secolul XIV *Europa avea doar aspectul unei lumi creştine* (33, II, p. 90), creştinismul, *trăit* pînă atunci doar de un număr extrem de mic de inşi, îşi propune să devină *religie populară*. *El dobîndeşte, în acest scop, un caracter mai naiv, asimilând formele mai*

rudimentare ale religiei poporului pe care biserica încearcă s-o disciplineze (33, II, p. 90-91, vezi aici şi pentru alte aspecte pertinente).

4.11 Din cele arătate se vădeşte că nu se poate afirma nimic precis cu privire la datele la care prăznuirea la 25 decembrie a Naşterii Domnului a devenit reală şi obişnuită, tradiţională pentru majoritatea populaţiilor creştinate.

4.12 Din discuţia făcută în prezentul capitol rezultă cu toată evidenţa că sărbătoarea Naşterii Domnului a fost instituită deliberat, cu scopul precis de a şterge din mintea credincioşilor, prin suprapunere, prăznuirea unor sărbători cu acelaşi conţinut, mai vechi, dedicate lui **Sol invictus**, lui **Mithra**, lui **Saturn**, lui Dion/**ysos**, pentru câştigarea de aderenţi. Ea apare ca o măsură politică, de mare importanţă pentru răspîndirea creştinismului, dar fără legătură cu **CRĂCIUNUL**, prăznuit de români, *una din mărcile de străvechime ale Neamului Românesc.*

5 **Atestari ale cuvîntului *Crăciun***

5.1 Din punct de vedere al numelui, apariţiei, rostului şi conţinutului nu se poate găsi nici o legătură între **Crăciun** şi vreuna din sărbătorile *Naşterii* analizate în capitolul anterior.

5.2 Alăturarea sărbătorii Naşterii Domnului de cea a ***Crăciunului***, pentru că de creştinare nu credem că se poate vorbi, s-a făcut foarte târziu. Nici unul din textele religioase, creştine, româneşti, din secolele XVI – XVII şi chiar din sec. XVIII nu conţine cuvîntul **Crăciun**, în timp ce unele din acestea menţioneaza Paştele.

5.3 Mai mult, şi surprinzător, mitropolitul **Antim Ivireanul** scrie două consistente *Cuvinte de învăţătură (în 25 a lunii dechemvrie) la naşterea Domnului nostru Iisus Hristos* fără să menţioneze măcar o dată numele de **Crăciun** ca nume al sărbătorii pe care o prăznuia.

5.4 În secolul XVIII, în Ceremonialul Curţii Moldovei, intitulat *Obiceiul ţărămoniilor ce să fac în zioa de AČunul Naşterii Domnului Hristos* (p. 274-279) *şi zioa Naşterii* (p. 279-284) etc numai de trei ori, într-un fel de comentarii ale autorului, se scrie şi **Crăciun** (p. 277, 278, 279). În rest, peste tot sărbătoarea este numita zioa naşterii (p. 274, 277, 279, 280, 284, 285). Şi asta într-un text laic din a doua jumătate a secolului XVIII (23), ceea ce pare a arăta că nici la această dată târzie**Crăciunul** nu fusese acceptat de Biserica creştină din }ările Române.

5.5 Deşi cuvîntul este străvechi, cum vom arăta, ciudat, el apare înregistrat de 19 ori ca nume propriu, între 1414 şi 1570, şi de 6 ori ca toponim, între 1512 şi 1594 (15, p. 57), dar nici măcar o dată, în aceste secole, ca nume al sărbătorii.

În afară de acestea, în sec. XV mai întîlnim Cetatea *Crăciuna*, zidită în Ţara Vrancei (1470) şi localitatea *Piatra lui Crăciun*, în prezent Piatra Neamţ (17).

De asemenea, ne întîmpină numeroase toponime: *Crăciunei, Crăciunel, Crăciuneşti* în aproape toate regiunile ţării (a se vedea dicţionarele enciclopedice, geografice, indexuri de localităţi etc.).

La mijlocul sec. XVII, întîlnim **Crăciun** şi ca nume al sărbătorii, dar în texte laice: **Ghedeon**, *mitropolitul Sucevei şi mai mulţi boieri semnează un act în care scriu că Măria sa craiul (***Gh. Racoţi***,* n. ns., G.G.) *s-a milostivit cu săraca lor ţară şi "ne-au ajutorit şi cu bani, împrumutaţi la nevoile ţării, 126 000 taleri, pe care se îndatoreau* a-i răspunde pînă la ziua Crăciunului care este la leat 25 decemvrie după călăndariul cel vechiu"(**Iorga**, Studii şi documente IV, p. 44-45, ap.**Xenopol**, vol. IV, p. 225) – subl. ns.

De aici deducem că în vorbirea populară sărbătoarea se numea **Crăciun**, dar în texte religioase preoţii s-au abţinut să folosească acest nume.

5.6 După Dicţionarul Academiei, numele sărbătorii ar apărea de trei ori în sec. XVII (*Anonymus. caransebiensis*, *Pravila lui Matei Basarab* şi într-un text din *Crestomaţia lui Gaster*) afirmaţii care nu s-au putut verifica. Chiar dacă arătările din D.A. ar corespunde realităţii, înregistrările ca nume proprii şi ca toponime sînt şi cu peste două veacuri mai vechi, şi mult mai numeroase.

Oricum, ca să existe antroponime şi toponime, trebuia să existe mai înainte numele comun: *Toponimele şi antroponimele din această categorie* (cea de care vorbim, n.n. G.G.) *provin printr-un transfer de sens de la cuvîntul comun spre numele propriu. Atestarea cuvintelor comune prin nume proprii reprezintă, de fapt, recunoaşterea izvorului de formare a toponimelor şi antroponimelor, şi implicit demonstraţia existenţei anterioare a cuvîntului comun* (15, p. IX).

5.7 Datorită prezenţei în Câmpia Panonică, încă din antichitate, a unei populaţii româneşti (!) compacte, astăzi în mare parte maghiarizată prin grai, în maghiară au pătruns numeroase cuvinte româneşti, printre care se găseşte, cu mai multe atestări, începând din secolele XII-XIII, deci dinainte de răspîndirea creştinismului, spre a deveni religie populară, şi**Crăciun** (19, numai pentru atestări).

5.8 În folclorul medical român se găsesc numeroase credinţe populare şi superstiţii legate de **Crăciun** (18).

5.9 În Moldova şi Bucovina se numeşte **Crăciun**, sau Aluat sau Colac de la/din *Crăciun* un colac pe care-l fac femeile de**Crăciun**, şi care se păstrează pînă în primăvară când, după ce se tămâiază boii şi plugul, se pune în coarnele boilor înainte de a porni la arat, după care e mâncat de plugari pe ogor (31, p. 866), ceea ce denotă o legătură cu practicile agrare, legate, foarte probabil, de sărbătoarea naşterii lui **Saturn**.

Astfel de practici sînt descrise de mai mulţi etnografi (**Elena Niculiţă-Voronca, Petru Caraman, Ion** şi **Silvia Ciubotaru** ş.a.) ale caror texte nu le citǎm pentru că nu adaugă ceva notabil din punctul nostru de vedere.

5.10 În legătură cu **Crăciunul**, poporul nostru a creat proverbe, glume şi expresii populare:

Craciunul *sătul, buze unse şi vine căcate*; **Crăciunul** *sătul, Paştele fudul*; **Crăciunul** *sătul/ Paştele/ Minciunele/ Cu ouă boite/ Cu straie-noite; La* **Crăciun** *se vede dacă-i bună nuca; Nu ţi-e frică de* **Crăciun** (20.1, 78-80) sau *O dată-i***Crăciunul** *într-un an*; *Cine umblă la* **Crăciun** *în cămeşă, la Paşce umblă în cojoc; A da minte cu* **Crăciunul**; *A mânca mulţi* **Crăciuni**; *Să mai mănânce mulţi* **Crăciuni**; *Parcă-i capra de la* **Crăciun**; *A intra în lemne de* **Crăciun** (20.6, 14741-14750).

5.11 Datorită sistemului incomplet şi defectuos de sigle, folosit de Dicţionarul Academiei, lit. A-B, 1913, nu s-au putut verifica textele date ca exemple, pentru unele obiceiuri, fiind obligaţi să le citǎm după acesta: *Moşii de* **Crăciun** = pomana din mână, reprezentând darurile pe care le pregăteşte gospodina şi le duce pe la diverse case, oferindu-le ca pomană pentru sufletul răposaţilor ei (31, p. 867).

5.12 Numele **Crăciun** se regăseşte şi printre denumirile populare ale unor plante (22): **Crăciuniţă** (Begonia semperflorens), p. 29 – înfloreşte chiar în preajma Crăciunului, de unde rezultă că denumirea îi vine neapărat de la sărbătoarea **Crăciunului**; **Crăciun** (Begonia

metallica), p. 29; **Crăciuniţa**, **Crăciun** sau **Crăciunel** (Begonia crassifolia), p. 30; **Crăciunel** (Rhipalis crispata), **Crăciunele** (Rhipalis pachyptera), p.147 etc.

5.13 Din toate cele arătate în prezentul capitol rezultă că este vorba de un cuvînt străvechi, numai cuvintele care se găsesc de foarte multă vreme în limbă ajungînd să formeze expresii populare, să intre în compunerea unor proverbe, să contribuie la apariţia unor superstiţii, obiceiuri şi leacuri populare, să fie date ca nume unor plante etc.

5.14 **Crăciunul,** ca şi **Mărţişorul**, **Drăgaica** etc, este o sărbătoare românească şi numai românească. Prezenţa ei în unele din ţările limitrofe se datoreşte existenţei în aceste state a unor populaţii româneşti, azi deznaţionalizate sau în curs de deznaţionalizare.

Cuvîntul care numeşte această sărbătoare este de uz general numai în română. Datorită numărului mare de români trăitori în Panonia (**le Bavarois Aventin,** au XVI-e siècle, *en utilisant des sources aujourd'hui perdues, appelait, à plusieurs reprises, le pays des Hongrois d'avant 900, la Dacie, très exactement la Dacie en-deçà et la Dacie au-delà de la Tisza*, 55. p. 120), atestaţi ca Daci în istoriografia latină antică, maghiarizaţi prin limbă în ultimele secole, numeroase cuvinte ale limbii române, printre care şi **Crăciun**, au pătruns în maghiară. *Dicţionarul etimologico-istoric al limbii maghiare* (DEILM) – 19 – scrie că sursa lui Karácsony ar fi limbile slave.

O astfel de informaţie putea fi preluată din zadarnicul *Dictionnaire d'étymologie daco-romane* al lui **Cihac**, care arată că românescul **Crăciun** ar fi de origine slavă, o aberaţie.

Este drept că aberaţia lui **Cihac** are ca sursă o altă aberaţie, a lui **Miklosich** (24) care "găseşte" pe **Crăciun** în limbile slave, unde de fapt nu există, şi nu-l menţionează în română, unde este de uz general şi unde îi este şi originea.

Ori de unde ar fi preluat lingviştii maghiari această informaţie, ea reprezintă o eroare.

Conform dicţionarelor corespunzătoare pentru sărbătoarea Naşterii Domnului găsim echivalentele slave:

1 rusă	roždestvo
2 ucraineană	rizdvü
3 cehă	vánoce
4 sîrbo-croată	božiş
5 polonă	božyc
6 slovenă	božić
7 macedoneană	božik, roždestvo
8 bulgară	roždenie
9 slovacă	vianoce

Cum se vede, **Karácsony** nu aduce nici de departe cu vreunul din aceste cuvinte, astfel că invocarea lor ca sursă posibilă pentru Karácsony nu se susţine.

Din moment ce **Crăciun** nu se găseşte decît în română nu se vede cum ar fi putut fi împrumutat din alt grai. Chiar dacă**Miklosich**, la 1862-1865, n-a cunoscut realitatea, după aproape 140 de ani, mijloacele de informare (dicţionarele) privitoare la limbile în discuţie au

sporit în aşa măsură încît rămânerea întocmitorilor DEILM la nivelul de cunoaştere al lui **Miklosich** nu şi poate găsi explicaţie în limitele ştiinţei.

Însuşi **Béla Bartók** scrie: *Das rumänische Material ist an Weinachtsliedern unvergleichlich reicher als das jenige der Nachbar völker* (Materialul /muzical/ românesc privitor la cântecele de **Crăciun** este incomparabil mai bogat decît al tuturor popoarelor vecine), 56, p. VI.

Sau, cu altă ocazie, referitor la colindele româneşti, arată că *acestea se deosebesc de cântecele de* **Crăciun** *ale Europei occidentale şi că partea cea mai importantă a textelor nu are nici o legătură cu sărbătoarea creştină echivalentă* (57, p. 39).

În altă lucrate, **B. Bartók** găseşte că *cele mai multe din cântecele populare româneşti sînt de origine foarte veche şi aceasta pare a fi caracteristica producţiunii muzicale a poporului român din Bihor. Cântecele executate la vioară sînt foarte răspîndite şi mai în toate satele se cântă de către ţăranii români şi nicidecum de lăutari ţigani* (58).

Oricum s-ar explica această poziţie a filologilor maghiari, ea rămâne descoperită logic chiar din premize: să iei ceva de unde nu există …

5.15 Se naşte întrebarea: de ce un nume al unei sărbători religioase, cum este astăzi **Crăciunul**, deşi străvechi, nu a fost menţionat măcar în vreun text religios creştin pînă de curând.

Răspunsul ar putea fi următorul: **Moş Crăciun** apărea ca o zeitate necunoscută *Bisericii*, pe lângă cele deja amintite, întîlnite în spaţiul fostului Imperiu Roman. Or, este dificil să lupţi cu o zeitate necunoscută, venerată de o populaţie care practică, fără să fie constrînsă de nimeni şi de nimic, o trăire creştină (v. şi **Friedrich Hayer**: *Românii sînt poporul din Europa care s-a născut creştin*), pe care n-ai cum şi nici motiv să încerci s-o determini să renunţe la trăirea ei, pentru că aplică în viaţă tocmai principiile pe care i le oferi. Aceasta pare să fi fost dilema *Bisericii* privitor la **Crăciun**.

În aceste condiţii, în final, *Biserica* a trebuit să renunţe la luptă, dată fiind dificultatea, chiar imposibilitatea de a-şi identifica adversarul, şi a încercat să-şi apropie sărbătoarea, introducînd, treptat, elemente creştine în sărbătoarea **Crăciunului**,*necreştină, dar prăznuită de o populaţie cu trăire creştină*.

Avem unele indicii în acest sens. Iată-le:

Bătrânul **Crăciun** *a înţeles că la casa lui s-a născut fiul lui Dumnezeu* (!?) – v. 31, p. 866. Este vorba de alăturarea lui **Moş Crăciun** de evenimentul *naşterii* lui **Iisus**, dar şi în acest caz se vădeşte că Moş Crăciun este cu mult mai vechi, la na□terea lui **Iisus Moş Crăciun** fiind deja bătrân.

Sau alt text: **Moş Crăciun** *era stăpânul păstorilor şi staulului unde s-a născut Mântuitorul* (31, p. 866), o altă alăturare la fel de artificială ca şi cea anterioară.

Şi un al treilea text de acelaşi fel dar cu tendinţa de a-l discredita pe **Moş Crăciun**: *Acest post a fost poruncit de Maica Domnului bătrânului* ***Crăciun*** *pentru că a tăiat mâinile bătrânei* **Crăciunoaie**, *nevastă-sa, care moşise pe Maica Domnului*(31, p. 866).

Sînt şi alte texte privitoare la **Crăciun** în *mitologia* populara română, dar ne oprim aici.

Ultimul text face din **Moş Crăciun**, cunoscut ca expresie a bunătăţii întrupate, un criminal, în stare să-i taie mâinile (cu toporul!) bătrânei sale neveste, **Crăciunoaia**, sugerându-se că ar fi făcut-o din invidie, pentru că nevastă-sa ar fi moşit-o pe Maica Domnului, ajutând-o să aducă

Fundația Gândirea

pe lume un concurent al său, pe **Iisus**. Această confecţie de *credinţă populară*insidioasă n-a avut nici un rezultat. Ea a fost inventată pentru români, pentru că numai românii au în mitologia lor un **Moş Crăciun**, o divinitate străveche. Toate celelalte popoare au acceptat, mai mult sau mai puţin uşor, o sărbătoare a naşterii lui **Iisus**, pe care o prăznuiesc chiar cu denumirea cu care le-a fost instituită.

Astfel de încercări de a-l elimina pe **Moş Crăciun** din minţile oamenilor, pentru a-l putea înlocui cu **Iisus**, au fost târzii şi fără efect, tot spaţiul românesc continuând să prăznuiască pe **Moş Crăciun** ca pe o divinitate a bunătăţii, a luminii, chiar şi denumirea rămânând cea străveche. Este o dovadă de conservatorism şi continuitate cum vom mai afla multe altele în acest spaţiu.

Reţinem şi concluzia la care au ajuns istoricii motivului: *Maica Domnului apare târziu în legendele noastre de* **Crăciun***, în sec. XVIII, şi are o funcţie accesorie* (43, ap.10, p. 30; v. şi 11, p. 113-114).

Acesta este motivul, credem, pentru care nici un text bisericesc din secolele XVI-XVIII, pe când cuvîntul **Crăciun** avea o răspîndire remarcabilă, nu-l menţionează deloc, nici măcar pentru a-l combate.

Cine este acea divinitate?

6 **Moş Crăciun**

6.1 Pentru cei care s-au ocupat de studiul trecutului îndepărtat al Europei, lucrurile sînt clare, pentru că dovezile şi argumentele converg: Spaţiul Carpatic constituie zona din care s-au produs roirile de populaţii în perioada neolitică, spre est, spre sud, spre nord, spre vest. Astăzi este cu desăvîrşire limpede că, la date determinate cu aproximaţie, grupuri de oameni au fost nevoite să părăsească Spaţiul matcă, în principal din lipsă de hrană pentru populaţia în creştere explozivă, şi au populat în sute de ani: Europa, India, Iranul etc., purtând cu ele limba, tradiţiile, obiceiurile din Spaţiul matcă.

6.2 Există pentru această realitate zeci de argumente de neclintit, dar nu infăţişarea acestora este obiectul prezentei lucrări.

Din cercetarile pertinente, publicate pe mai multe pagini de Universitatea din Cambridge (v. ref. 8.1) am citat o frază la 2.2.2.b.

6.3 În această strălucită civilizaţie carpatică, **Strabon** (58 î.e.n.-21(25) e.n.) menţionează existenţa muntelui **Cogaionon**(29.2, p.163), de unde modernii (vezi dicţionarele enciclopedice) au denumit spaţiul respectiv **Pays de Cocagne**, *ţara abundenţei, unde viaţa este uşoară şi plăcută*, **Dacia Felix**, în limbajul romanilor, ţara minunată a hyperboreilor (ap. 25, p. 290), *un pământ sacru, luminos, fertil, cu locuitori drepţi, care vieţuiesc mai mult şi mai fericiţi decît oricare alţi muritori, trăind asemeni cu zeii (Î 30, p. 62).*

Privitor la acest spaţiu să ne mai fie îngăduit să citǎm un paragraf pe care nu l-am găsit niciodată menţionat în România, deşi ne priveşte direct:

Cette civilisation, assurément jeune et puissante, a imprégné l’Europe, puisqu’on y rencontre encore de nos jours à l’état de survivance et parfois même dans leur forme originelle, certains de ses caractères fondamentaux, et c’est là, du reste, une des raisons les plus serieuses invoquées en faveur de la parenté des diverses nations européennes. Toutes en effet semblent avoir conservé, à travers les transformations nécessitées par les hasards de la vie et les

milieux traversés, le souvenir de la région où dormaient les ancêtres, «les pères», région heureuse, tiède et superbe, dont le fabuleux âge d'or qu'on perçoit aux sources męmes des traditions nationales n'est que l'incessant rappel (28, p.172).

Les Aryas ont peuplé l'Europe, par des migrations éloignées dans l'espace et le temps (28, p.173).

Le roumain ou Dace moderne est le vrai celte de l'Europe orientale (28, p.188).

6.4 Pentru a nu dezvolta această parte, vom spune direct că **Moş Crăciun** *este foarte probabil o reprezentare folclorică a lui* **Saturn senex, Saturn cel bătrân** (v. 25, p. 308). A se vedea **Macrobius** (sec. V), *Saturnalii*, CI, VII, 24: *Tot saeculis Saturnalia praecedunt romanae urbis aetatem* (Saturnaliile au precedat cu multe secole fundarea Romei), de unde rezultă că **Saturn** (**Cronos**) este cea mai veche divinitate a acestui spaţiu. În inscripţii latine găsim: D (ominus) S (anctus) S (aturnus) – 42, p. 238.

Mnaseas (sec. III î.e.n.), **Diogene Laertios** (sec. III e.n.) şi **Hesychius** il numesc pe **Zalmoxe Saturn** (**Cronos**) – 25, p. 292. La unii autori antici **Saturn** este numit şi **Deus Daciae**, supranumit şi **Omul** (ibid.), de unde identificarea lui**Saturn** (**Cronos, Zalmoxe**) cu **Moş Crăciun**, care aduce daruri, ca în epoca de aur, când **Saturn** oferea oamenilor un trai uşor, fericit, fără griji, ca şi darurile la care ne vom referi mai departe, de unde îi vine şi numele, care l-au făcut celebru.

În viziunea populară, cea mai evidentă notă este străvechimea lui **Moş Crăciun**, exprimată prin adjectivul *bătrân*, uneori şi *sfînt*: *Şezi* **Crăciun** *sfînt bătrân şi ridică pe Sion*; **Crăciun cel bătrân**, E ziua lui **Crăciun**, lui **Moş Crăciun cel bătrân**(31, p. 866).

Trebuie observat că înainte de placarea adaosului creştin, în ziua de **Crăciun** nu se serbează nici o *naştere*, **Moş Crăciun**fiind atît de bătrân că nu se ştie când s-a născut!!, fiind deja bătrân la naşterea lui **Hristos**.

6.5 Pentru argumentarea acestei idei, cu numeroase mărturii ale scriitorilor antici, a se vedea excelentul eseu *Terra mirabilis* scris de învăţatul **Anton Dumitriu** (25, p. 280-315, 26, p.17-49), sau în volumul *Eseuri* (1986) al aceluiaşi autor.

Ar fi trebuit să citǎm prea mult, fie din această operă, fie din autorii antici folosiţi de **Anton Dumitriu**. De aceea, pentru economie de spaţiu îl îndreptăm pe cititor la *Terra mirabilis*, eseu probant şi convingător.

6.6 În *Terra mirabilis* se arată că în Spaţiul Carpatic, doctrina arhaică *hesychia* (= linişte, repaos), o tehnică similară cu Yoga, dar mai dezvoltată şi mai profundă, a continuat să fie practicată în Dacia şi după cucerirea unei mici părţi din Dacia de către romani.

Acest trai *isychastic*, generalizat în spaţiul vedismului carpatic, i-a făcut pe unii intelectuali, *neînţelegători* sau direct obtuzi, să declare poporul român fatalist.

Cît este de falsă această opinie rezultă şi din aceea că poporul român, care a dat Europei limba, agricultura şi alte elemente fundamentale de existenţă şi civilizaţie, a reuşit să subziste, să existe circa 7 000 de ani la *răspântia răutăţilor*, unde atîtea imperii s-au constituit şi s-au destr□mat, în timp ce *pietrele au rămas*.

Gigantul **Aristotel** spunea că *fericirea se măsoară cu timpul liber, cu cantitatea de viaţă la dispoziţia insului.*

În afară de pitagorei şi, eventual, cîteva şcoli similare, nicăieri ca în acest spaţiu binecuvîntat de Dumnezeu oamenii n-au dus un trai liniştit, de tip *isychastic*, cu maximum de viaţă la vrerea lor.

6.7 Pentru un *isychast*, viziunea occidentală, care transformă omul în maşină, deposedându-l de umanitate, cea mai importantă caracteristică a speciei, apare ca rudimentară şi ridicolă.

Cititorul ar putea să se edifice asupra acestei realităţi parcurgînd cărţile unor **René Guénon** (*Orient şi occident*, care vede criza lumii occidentale în *lipsa de tradiţii* şi de adevăruri revelate, pe care **R. Guénon** le caută în Orient), **Hermann von Keyserling** (care recomandă un nou ideal de înţelepciune, rezultat din observarea gândirii orientale), **Oswald Spengler**(care consideră că răsturnarea valorilor este cauza principală a crizei culturii occidentale). În perioadele de creştere ale unei culturi, normele de viaţă şi cultul valorilor sînt trăite instinctiv, firesc, în timp ce în perioadele de decadenţă, de apus ale unei culturi se recurge la teoretizări, la speculaţii abstracte asupra valorilor, deoarece acestea nu mai există în mod real etc.

Este deajuns ca cineva să se aplece asupra culturii occidentale, în evident declin, şi asupra celei orientale, care mai găseşte resurse în tradiţii, în valori morale autentice, organice, şi-şi va da seama câtă dreptate au şi **R. Guénon** şi **O. Spengler** şi alţii.

Activitatea occidentului, căruia îi e total străină *hesychasma, este guvernată de o logică morbidă: pentru toate actele sale, unele absurde, occidentalii caută premize care să le justifice. Dar astfel de acte sînt oarbe* (46, p.15).

7 **Crăci**(**un**) = sărbătoarea crăcilor de aur

7.1 Asocierile mentale ale omului din zorii societăţii umane erau simple, directe, uşor de reţinut prin transmisia orală, scrisul neexistând sau nefiind de uz curent.

Sărbătoarea *crăcilor* de aur se regăseste în multe zone din Europa, dar numai în spaţiul de formare a popoarelor europene şi-a păstrat numele său primitiv (v. § 6.3).

Ce crăci au putut determina stabilirea uneia din cele mai vechi, mai importante, mai pitoreşti, mai bogate în obiceiuri populare sărbători ale anului?

Este vorba de *crăcile sacre*, având *puteri magice*, strict necesare vieţii oamenilor şi animalelor, aşa-numitele *crăci de aur*cunoscute în etnografie sub titulatura generica *creanga de aur* (v. şi 4.2, 4.4, 4.5 passim).

7.2 Crăcile sau creanga de aur, pe numele său **vîscul**, este un arbust, permanent verde-verde gălbui, care creşte ca parazit pe diverşi arbori: stejar, fag, brad alb, mesteacăn, tei, măr, păr etc.

7.3 Din antichitate ne-au rămas puţine menţiuni, dar lămuritoare.

La **Vergiliu** (70-19 î.e.n.), **vâscul**, ale cărui frunze de un verde pal aduc la culoare cu aurul (42, p. 510), are puterea de a-i asigura lui **Enea** călătoria *în* şi ieşirea viu *din* infern (*Eneida*, CVI, v.175-211-898), fapt de neconceput în absenţa crăcii miraculoase (v. şi 4.5, p.165-166, 172).

Pliniu cel Bătrân (23-79 e.n.), în *Naturalis Historia* (CXVI) scrie că Druizii, sacerdoţii celţi, socoteau **vîscul** (craca de aur)*o plantă sacră, capabilă să vindece toate bolile*, având *virtuţi magice*. Îi culegeau, iarna, cu mare solemnitate, frunzele şi fructele, într-o anumită noapte, în ajunul **Crăciunului** (4.5, p.169, 170) – deoarece, crede **Frazer**, **Crăciunul nu este decît o veche celebrare păgână a solstiţiului de iarnă** – după un anumit ritual: un preot îmbrăcat

în alb se urca în stejarul din care se recolta **vîscul** şi-l tăia cu o seceră de aur. Crăcile tăiate nu trebuiau să atingă pământul şi erau adunate într-un ştergar alb (v. şi 34, p.12; 35; 37, p.10; 40, p. 70, 41, p. 23 etc.).

Druizii credeau că nimic nu este mai sacru decît **vîscul** *şi stejarul pe care acesta creşte* (4.2, p. 56).

Este vorba de un ritual, destinat unei anumite zile, în vederea obţinerii unui *panaceu*, moştenit din strămoşi, ţinut cu religiozitatea cuvenită în spaţiul românesc.

7.4 La Români, în spaţiul de formare a umanităţii istorice, sărbătoarea crăcilor de aur este prăznuită cu aceeaşi grijă şi cu acelaşi fast, chiar dacă semnificaţiile primordiale, multimilenare, s-au diluat ori s-au pierdut.

Iată cum vede un francez atmosfera zilelor de **Crăciun** în România, la sfîrşitul secolului trecut:

Les jours fériés par excellance sont le 25, le 26 et le 27 (décembre). Ces trois jours durant, plus personne ne travaille, ne vend, ni n'achète.[…]

*Les boulangeries sont fermées, les usines chôment, pas un journal ne parait. Le pape pourrait mourir, le czar être écartelé,**Padelewski** s'évader, Ischia crouler sous terre, que le grand public n'en saurait rien […] les facteurs aussi ont congé. Il n'est pas d'employé, de commis, de domestique, femme ou homme, qui ne s'arrange avoir vacances ces jours-là, se faire congédier s'il le faut, jour de férie et liesse générales – réminiscences lointaines des Bacchanales, de ce retour annuel à l'âge d'or du bon **Saturn**, que fêtaient les Romains et durant lequel esclaves et maîtres voulaient se sentir, l'espace d'un matin, égaux devant la joie.*

*Assurément, ce n'est plus au cri d'**Io** Saturnalia que s'ouvrent les rejouissances d'à présent, mais c'est tout comme; car les Roumains ont aussi leur appel à la fête, Au **gui** l'an neuf* (49, p. 5).

În preajma Crăciunului, oamenii îşi procură măcar o cracă de **vîsc** (*cracă de aur*) pe care s-o aibă în casă între **Crăciun** şi Anul Nou.

S-a păstrat din vremi imemoriale credinţa că *craca de aur* aduce noroc, că le merge bine în anul următor celor care stau sau se sărută sub craca de **vîsc** în noaptea de **Crăciun** şi/sau în noaptea de Anul Nou (v. şi 21, p. 245, 40, p. 70, 47, passim etc.). Din aceste credinţe, altădată de uz comun în toată Europa (v. şi 47, passim) s-au mai păstrat ici-colo unele relicte: *Dacă nu e* **vîsc***, nu e nici noroc*, spun ţăranii din Ţara Galilor, de exemplu (4.5, p. 86).

O manifestare cu acelaşi scop este uratul cu *Sorcova*, în care, înainte vreme, urarea se făcea în timp ce corpul celui sorcovit era atins ritmic cu *creanga de aur* (*crăci* de **vîsc**), nu cu flori artificiale, din hârtie, ca astăzi, cum reţine, în exclusivitate, Dex-ul, ceea ce ascunde semnificaţia şi imaginea reală a obiceiului.

De unde hârtie şi flori artificiale cu milenii în urma? Urarea copilului cu *sorcova* (reprezentare a anului nou) nu se putea face decît cu *crăci* de **vîsc**, interpretate şi ca talisman, căci *nu se cunoaşte o altă plantă purtătoare de noroc ca* **vîscul** (v. şi 41, p.23).

7.5 Cum era de aşteptat, credinţele referitoare la virtuţile *crăcii de aur* se regăsesc în toată Europa, populată *par des migrations éloignées dans l'espace et dans le temps* (v. § 6.3) din habitatul de formare a popoarelor şi limbilor europene.

Fundația Cândirea

7.6 Sir **George James Frazer**, autorul *Crengii de aur*, o semi-istorie a răspîndirii mitologiei **viscului**, în 13 volume, (v. ref. 4.1-4.5, un rezumat al operei) şi-a construit cu *craca de aur* un propriu nimb mitologic, nejustificat. În fond, **Frazer**este un simplu compilator al unor informaţii fixate în biblioteci, rămas la nivel descriptiv, cu o sistematizare defectuoasă, cu repetări numeroase şi supărătoare. În ce priveşte interpretările sale, calificativul *mărginit* dat de **Vasile Lovinescu** ni se pare îndreptăţit: *Şi ca să nu lipsească profanarea nici aici,* **Creanga de aur** *serveşte de emblemă celei mai importante părţi a operei lui* **J.G. Frazer** (*The Golden Bough*) *în mărginita interpretare pe care o dă miturilor, redusă exclusiv la fenomenul de primenire a naturii* (41, p.15-16).

Fiind un ins de bibliotecă, **Frazer** s-a îndeletnicit cu excerpte din scrierile altora, fără să vadă mai departe. Opera sa ignoră tot ce nu era scris în limbile occidentale. De aceea, spaţiul românesc, straveche vatră etnică şi folclorică, din care provin cel mai multe din relictele pe care le însăilează **Frazer** în volumele sale, nu apare în ele decît cu referire la saşii şi ţiganii din Transilvania şi cu totul întâmplător şi la românii din Transilvania (f. rar), exclusiv pe baza scrierilor unor autori germani.

De aceea opera sa lasă impresia de improvizaţie, de bazar cu de toate şi de peste tot, în care ideea cărţii, dincolo de colecţia de relicte, nu se vede. În compendium cel puţin, regretabil pentru o opera care se vrea ştiinţifică, nu se fac trimiteri la sursele care au furnizat materia operei sale.

Cu toate defectele majore ale acesteia, nedispunînd de sursele folosite de **Frazer**, am fost nevoiţi să recurgem la lucrarea sa pentru a stabili, măcar parţial, unele din atributele care au făcut faima *crăcii de aur.*

7.7 Informaţiile disponibile în credinţele populare din diverse timpuri şi locuri atestă că frunzelor tinere şi ramurilor de **vîsc**(*crăcilor de aur*) li se atribuiau puterile prezentate în continuare:

a. deschiderea porţilor infernului şi asigurarea ieşirii, viu şi nevătămat, din împărăţia subpământeană(42, C. VI)

b. *leac pentru toate* – numele **vîscului** în celta modernă din Bretania, }ara Galilor, Irlanda şi Scoţia (4.5, p. 83) sau*remediu universal* (4.5, p. 78, 83), *bun la toate, panaceu pentru toate relele* (4.5, p. 80)

c. remediu pentru toate bolile copiilor (4.5, p. 82); se agaţă la gîtul copiilor pentru a-i feri de rele (4.5, p. 83); se pune în leagănul pruncilor pentru a-i apăra de vraja zînelor, ca să nu-i transforme în elfi (4.5, p.164)

d. vindecă (toate) rănile şi ulceraţiile (4.5, p. 78, 83, 172)

e. leac contra epilepsiei (4.5, p. 78, 83, 84; 21, p. 251)

f. antidot împotriva otrăvurilor (4.5, p. 78, 83)

g. leac pentru multe suferinţe (4.5, p. 79); fereşte oamenii şi animalele de rele (4.5, p. 86)

h. stimulator (4.5, p. 79), leac contra sterilităţii, ajută femeile să aibă copii, fecundează animalele sterpe (4.5, p. 78, 79, 80).

O legătură de **vîsc** dată primei vaci care a fătat după anul nou asigură o producţie sporită de lapte (4.5, p. 85).

i. asigură rod bogat grădinilor (4.5, p. 80), grăbeşte creşterea recoltei şi o fereşte de neghină şi de paraziţi (4.5, p. 86, 91)

j. o cracă de **vîsc** pe prag alungă visele rele (4.5, p. 85), o cracă sub pernă aduce vise prevestitoare (4.5, p. 86, 171), iar o floare sub pernă îl arată în vis pe cel care o va cere de nevastă pe fată (4.5, p.171)

k. **vîscul** stinge focul (4.5, p. 79, 84), apară contra trăznetului şi fulgerului (4.5, p. 85); o cracă de **vîsc** atârnată de tavanul odăilor protejeaza împotriva relelor în general şi a incendiului în special (4.5, p. 84, 85, 163).

l. oferă protecţie eficace împotriva vrăjitoriei şi a magiei (4.5, p. 85, 89, 167, 173)

m. asigură succes la vînătoare (4.5, p. 83)

n. deschide toate broaştele (4.5, p. 85)

o. se poartă ca talisman la război (4.5, p. 80)

p. descoperă comorile îngropate (4.5, p.167-172)

q. **vîscul** este considerat nemuritor (4.5, p. 94), viaţa stejarului fiind în **vîsc** (4.5, p.162); **vîscul** sacru este căzut din cer, iar tot ce creşte pe stejar este trimis din cer (4.5, p. 81, 177).

Această simplă enumerare de virtuţi mitice dă dimensiunea importanţei **vîscului**, a *crăcilor de aur* şi justifică organizarea unei mari sărbători în cinstea acestei **plante-zeitate bună** pentru oamenii din aurora istoriei, planta care le asigura soluţii salutare pentru grijile, durerile şi nevoile lor. Această sărbătoare a fost dedicată moşilor aducători de leacuri salvatoare.

Iată şi o referinţă recentă: *En Occitanie – surtout en Rouergue – comme dans une grande partie de la Roumanie, on croit encore que le* **gui** (**vîscul**) *apporte le bonheur ŕ la maison dans laquelle il se trouve* (**Mitu Grossu**, *Occitan et roumain*, p. XV).

7.8 Pe lângă virtuţile, mai mult sau mai puţin, mitice, reţinute de **Frazer**, medicina populară românească folosea şi, pe alocuri, foloseşte încă (21, p. 251):

a. ceai din frunze de **vîsc** de pe păr contra astmului;

b. frunzele şi fructele pentru băi contra durerilor reumatice;

c. ceai din frunze, în emfizem pulmonar şi tuberculoză pulmonară, dar şi contra crampelor şi contra epilepsiei;

d. ceaiul din **vîsc**, pir şi flori de păducel, luat de trei ori pe zi, cîte o linguriţă înainte de masă, este recomandat contra hipertensiunii;

e. un extract, realizat cu rachiu, se lua ca fortifiant;

f. ramurile de **vîsc** de stejar se fierbeau, iar decoctul se bea, pe nemâncate, contra vătămăturilor;

g. vîrfurile crăcilor se uscau, se pisau, se amestecau cu sare şi se dădeau în mâncare mieilor care aveau viermi în nas;

h. Se mai folosea:

– în boli femeieşti;

– în boli asmatiforme, în epilepsie şi ca hipotensiv;
– în hrana animalelor, ca să se îngraşe;

Cu **vîsc** colorează podgorenii ţuica în galben.

Şi în medicina modernă i se recunosc **vîscului** numeroase virtuţi terapeutice. Astfel, în boli interne este considerat: hipotensiv puternic, cardiotonic, antimitotic (cu acţiune antitumorală, utilizat în anumite forme de cancer), coborîtor al ritmului cardiac, antispasmodic etc. De aceea este utilizat în: ateroscleroză, afecţiuni cardiace, hipertensiune arterială, tulburări renale cauzate de hipertensiune, tumori, inclusiv de natură canceroasă, tahicardie, tuse convulsivă, astm, sughiţuri persistente (45, p.192, 193).

Pentru alte întrebuinţări în medicina naturistă, a se vedea şi referinţele: 38, p. 334-336, 39, p. 47, 44 şi 96 etc.

După cum se vede, unele utilizări ale **vîscului** în medicina populară şi în etnobotanica românească nu sînt cunoscute de**Frazer**.

Biochimia contemporană a stabilit că **vîscul** conţine ca principii active: saponozide triterpenice, alcooli (**visc**oli), amine (colina, acetilcolina), aminoacizi, vitamine (C şi E), glicozizi, polipeptide (viscotoxina).

Acţiuni farmacologice: hipotensor accentuat, vasodilatator coronarian şi periferic, antispasmodic.

Recomandări majore: hipertensiune.

Alte recomandări: ateroscleroză şi tulburări circulatorii, crize de astm, tuse convulsivă, sughiţuri persistente, migrene (legate de creşterea tensiunii).

*Ecologie, răspîndire***: Vîscul** creşte, ca semiparazit, pe aproape toate speciile de foioase, mai rar pe conifere, putînd apărea şi pe arbori fructiferi (cireş, prun, măr, păr). În România este răspîndit în toată ţara, mai ales în Transilvania (toate judeţele, dar în special Cluj, Sălaj, Bihor, Braşov, Mureş) ceea ce explică răspîndirea cunoştinţelor şi utilizărilor sale în Europa postneolitică, Transilvania şi zonele pericarpatice constituind în neolitic *Officina gentium*.

Datele de biochimie, farmacologie, ecologie de mai sus din *Ghidul plantelor medicinale uzuale*, v. ref. 52, p. 38.

Spre deosebire de **vîscul** de stejar, venerat la celţi ş.a., care are frunze căzătoare, **vîscul** medicinal folosit în Spaţiul Carpatic este verde şi peste iarnă.

În Spaţiul primordial al Europei, cel Carpatic, pe ambii versanţi ai lanţului Carpatic, se găseau numeroase mânăstiri în care vieţuiau, după principiile dreptăţii, sihaştri-isihaşti carpatici care aveau unele cunoştinte de fitoterapie. Într-o ţară acoperită în proporţie de cca 79% de păduri (Pădurile României, p.163), cu sate rare, ierni grele şi lungi, iarna mai ales, datorită lipsei fructelor şi legumelor verzi, lipsa de vitamine era acută, iar în absenţa din alimentaţie a vitaminei C, oamenii acelor timpuri se îmbolnăveau de scorbut. În aceste situaţii, isihaştii carpatici recoltau crăci de **vîsc** şi le duceau în sate, învăţându-i pe oameni cum să le folosească, pentru ei şi pentru animalele lor (decoct, infuzie, tocarea şi mâncarea frunzelor verzi crude) pentru a se vindeca de această boală cumplită, înainte de a se cunoaşte existenţa vitaminei C.

Un astfel de călugăr, purtând în spinare desaga doldora cu crăci sacre, era numit de săteni Moşul cu crăci sau **Moş Crăciun**.

Fundația Gândirea

Din cele prezentate în acest studiu, rezultă că sărbătoarea **Crăciunului**, a **Crăci**lor sacre, vindecătoare, a fost instituită, de demult, în preistorie, ca reflex al unui aspect existenţial vital. Nu se găseşte nici o legătură cu vreo naştere.

Astfel de legături, dar artificiale, apar târziu, pe ţărmurile Mediteranei, unde inexistenţa de ierni aspre făcuse ca sensul originar al sărbătorii să cadă în uitare, datorită schimbării condiţiilor de mediu.

B I B L I O G R A F I E

1 **CASELLI, D**. *Crăciunul la diferite popoare*, Bucureşti, Institutul de Arte grafice şi editură Minerva, 1915, 118 p.

2 **BRAIA, Ion** (Preot Prof. Dr.) *Dicţionar de teologie ortodoxă*, Ed. Institutului Biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, 400 p.

3 **SOZOMEN**, *Istoria bisericească*, Bucureşti, Tipo-litografia cărţilor bisericeşti, 1897, 384 p.

4 **Frazer, George James**. *Creanga de aur*, Ed. Minerva, 1980.

4.1 vol. I, 284 p.

4.2 vol. II, 334 p.

4.3 vol. III, 352 p.

4.4 vol. IV, 318 p.

4.5 vol. V, 318 p.

5 **POPOVICI Euseviu**. *Istoria bisericească universală* (traducere din limba germană), Bucureşti, Tipografia cărţilor bisericeşti, 1925.

5.1 vol. I, 458 p.

5.2 vol. II, 438 p.

6 **ROSETTI, A**. *La linguistique balkanique* …, Bucureşti, Ed. Univers, 1985, 484 p.

7 **DENSUŞIANU, Ovid**. *Istoria limbii române*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1961.

7.1 vol. I, 320 p.

7.2 vol. II, 456 p.

8 **RAPSON, E.J**. (edited by). *The Cambridge history of India*, volume I Ancient India, Cambridge, At the University Press, 1922, 8 vol. 8.1: vol. I, 822 p.

9 **GHEORGHE, G**. *Elemente arhaice în spiritualitatea populară românească*, în "Revista de Etnografie şi Folclor" nr. 1/1988, p. 47-62. etc.

10 **MUŞU, GH**. *Din mitologia tracilor*, cap. *Vestigii ale cultului solar: Crăciunul*, Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1982, 194 p.

11 **PAMFILE, T**. *Sărbătorile la români. Crăciunul*, Bucureşti, 1914.

12 **BAYET, Albert**. *Istoria Franţei* (traducere din franceză), Bucureşti, Ed. Forum, f.a.

13 **SADOVEANU, Mihail**. *Creanga de aur*. The Golden Bough; ediţie bilingvă româno-engleză, Bucureşti, Ed. Minerva, 1981, 398 p.

Fundația Gândirea

14 **MIHĂILĂ, G**. *Dicţionar al limbii române vechi* (sfîrşitul sec. X, începutul sec. XVI), Bucureşti EER, 1974, 548 p.

15 **BOLOCAN, Gh**. et al. *Dicţionarul elementelor româneşti din documente slavo-române*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1981, 370 p.

16 **GETICUS**. *La Dacie hyperboréenne*, Puiseaux, Ed. Pardes, 1987, 134 p.

17 x x x *Atlas pentru istoria României*, Bucureşti, E.D.P., 1983.

18 **CANDREA, I. Aurel**. *Folclorul medical român comparat*. *Privire generală*. *Medicina magică*, Bucureşti, Casa Şcoalelor, 1944, 478 p.

19 x x x *A magyar nyelv történeti – etimológiai szótára*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970, vol. II.

20 **ZANNE, A. Iuliu**. *Proverbele Românilor*, Bucureşti, Editura Librăriei SOCEC & Comp., 1895 – 1912, 10 vol.

20.1 vol. I, 1895, LXII+768 p.

20.6 vol. VI, 1901, XXV+776 p.

21 **BUTURĂ, Valer**. *Enciclopedie de etnobotanică românească*, Bucureşti, E.S.E., 1979, 282 p.

22 **BORZA, Al**. *Dicţionar etnobotanic*, Bucureşti, Ed. Academiei, 1968, 320 p.

23 **SIMONESCU, Dan** (studiu şi texte de …) *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi*, 1726, Bucureşti, Fundaţia Regele Carol I, 1939, 334 p.

24 **MIKLOSICH, Fr**. *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*, Vindobonae, Guilelmus Braumueller, 1862 – 1865, 1 171 p.

25 **DUMITRIU, Anton**. *Cartea întâlnirilor admirabile*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1981, 318 p. Cap. Terra mirabilis sau Întâlnirea cu pământul natal, p. 280-315.

26 **DUMITRIU, Anton**. *Retrospective*, Bucureşti, Ed. Tehnică, 1991, 248 p.

27 **PAPAHAGI, Tache**. *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*, Bucureşti, Ed. Acadmiei, 1963, circa 1 300 p.

28 **LAUMONIER, Jean**. *La nationalité française. Les hommes*, Paris, Chamuel Editeur, 1892, 382 p.

29 **STRABON**. *Geografia*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică:

29.1 vol. I, f.a., 736 p.

29.2 vol. II, 1974 868 p.

29.3 vol. III, 1983, 782 p.

30 **HESIOD**. *Opere*, Bucureşti, Ed. Univers, 1973, 112 p.

31 x x x *Dicţionarul Acadmiei Române* Tomul I, partea II, lit. C, Bucureşti, Tipografia ziarului Universul, 1940.

32 **ELIADE, Mircea**. *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, Bucureşti, ESE, 1986, vol. II, 526 p.

Fundația Gândirea

33 **DUBY, Georges**. *Arta şi societatea 980 – 1420* (traducere din limba franceză), Bucureşti, Ed. Meridiane, 1987, 2 vol.

34 **SHARKEY, John**. *Mystčres celtes, une religion de l'insaisissable*, (Traduit de l'anglais) Editions du Seuil, 1975, 96 p.

35 **CANDREA, I.A., ADAMESCU, Gh**. *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*, Cartea Românească, Bucureşti, 1931, 1 950 p.

36 **VULCĂNESCU, Romulus**. *Mitologie română*, Editura Acadmiei, 1985, 712 p.

37 **ROSIER, W**. *Histoire illustrée de la Suisse*, Genčve, Librairie Payot, 1926, 224 p.

38 **POPESCU, Marin** (**Marius**). *Galenoterapia* (Vindecarea bolilor prin "ierburi"), Bucureşti, 1943, 365 p.

39 **DECAUX**, **François**. *La médecine par les plantes*, Paris, Editions Duchartre, f.a., 95 p.

40 **OPRIŞ, Tudor**. *Bios*, Bucureşti, Ed. Albatros, 1987, vol. II, 366 p.

41 **LOVINESCU, Vasile**. *Creangă şi creanga de aur*, Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1989, 408 p.

42 **VIRGILIUS**, *Publius Maro,* Oeuvres, Paris, Librairie Hachette, 1919, 902 p.

43 **BĂRBULESCU, C**. *Analiza istorică a basmului românesc "Fata cu mâinile tăiate"* (Ath. 806), în ☐Revista de Etnografie şi Folclor☐, Bucureşti, 1966, p. 27 – 40.

44 **PÂRVU, Constantin** et al. *Călăuză în lumea plantelor şi animalelor*, Bucureşti, Ed. Ceres, 1985.

45 **ALEXANDRU PEIULESCU, Maria şi POPESCU, Horia**. *Plante medicinale în terapia modernă*, Bucureşti, Ed. Ceres, 1978, 305 p.

46 **DUMITRIU, Anton**. *Orient şi Occident*, Bucureşti, 1943, 202 p.

47 **BITARD Adolphe**. *Sărbătoarea Crăciunului la diferite popoare* (Traducere din limba franceză de A.I. Theodor), Buzău, Librăria şi Tipografia I. Călinescu, 1922, 33 p.

48 **A.C.** (**Pr**.). *Din datinele noastre strămoşeşti şi creştineşti, la Crăciun şi Anul Nou*, Brăila, Tipografia Românească, 1925, 22 p.

49 **BACHELIN, Leo**. *Chansons de Noël en Roumanie*. În volumul Noël en pays neuchatelois et sur terres etrangčres, Noël 1891, Neuchatel, Attinger Frčres Editeurs, 1891, 12 p.

50 **MÜLLER, Eugen**. *Le jour et les étrennes, histoire des fętes et coutumes de la nouvelle année chez tous les peuples, dans tous les temps. Ouvrage illustré de 200 gravures d'aprčs les documents autenthiques anciens et modernes*, Paris, Maurice Dreyfous Editeur, 540 p. + 1 pl.

51 **BACHELIN, Leo**. *Noël en Roumanie. Esquisse folkloriste* (extras), Neuchatel, 1895, 39 p.

52 **CRĂCIUN, Florentin**, **ALEXAN Mircea şi ALEXAN Carmen**. *Ghidul plantelor medicinale uzuale*, Bucureşti, Recoop 1988, 240 p.

53 **DEVOTO, Giacomo.** *Storia della lingua Romena e storia linguistica della Romenia* (din volumul "Origini indeuropee"), ap. *Omagiu lui Iorgu Iordan*, Ed. Academiei R.P.R., 1958, p. 235 – 240.

54 **HASDEU, B.P**. *Sic Cogito*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1991, 256 p.

55 **KÖPECZI, Bela** (Ed.) *Histoire de la Transylvanie*, Budapesta, Akademiai Kiado, 1992, 743 p.

56 **BARTÓK, Béla**. *Melodien der rumänischen Colinde* (Weinachtslieder), 484 Melodien mit einem einleitenden Ansatz, Viena, 1935.

57 **ALEXANDRU, Tiberiu**. *Béla Bartók despre folclorul românesc*, Bucureşti, 1958.

58 **BARTÓK, Béla**. *Cântece poporale româneşti din Comitatul Bihor* (Ungaria), Bucureşti, 1913.

© Fundatia Gandirea

Niciun material de pe site nu poate fi reprodus fara acceptul scris al Fundatiei si citarea sursei

Categorii

- Articole
- Carte
- Cărți
- Membri
- Revista
- Video

Pagini

- Articole
- Contact
- Fundatia Gandirea
- Lista rapida
- Video

Icons made by Freepik from www.flaticon.com is licensed by CC BY 3.0